

Prokletstvo europskoga bogatstva

Branko Milanović

**Kada se zajedno pogledaju
ova dva dugoročna trenda –
kontinuirani migracijski pritisci
i kvaziautomatsko povećanje
nejednakosti, te ih se kontrastira
s teškoćama u odlučnom kretanju
prema njihovom, ne treba nas
začuditi kako možemo očekivati
nastavak političkih trzavica**

Već sam bio pisao (na *Twitteru*) kako nitko tko putuje po Zapadnoj Europi, pogotovo ljeti, ne može ne ostati impresioniran bogatstvom i ljepotom ovoga kontinenta, kao i njegovom kvalitetom života. Ovo potonje je manje očito u Sjedinjenim Državama (usprkos američkom višem dohotku *per capita*), djelomično zbog veće veličine zemlje i niže gustoće naseljenosti. Stoga Sjedinjene Države putniku ne pružaju prizor besprijekorno uređenog krajolika načičkanog brojnim dvorcima, muzejima, odličnim restoranima i bežičnim internetom, kao što je to moguće vidjeti u Francuskoj, Italiji ili Španjolskoj. Smatram kako se razumno može ustvrditi kako niti jedni ljudi u povijesti nisu tako dobro živjeli kao zapadni Europljani danas, a posebice Talijani. Pa ipak, kao što svatko zna, diljem kontinenta postoje duboka nelagoda i nezadovoljstva, posebice u Italiji. Ljudi nisu sretni s time kako funkcionira europska politika, nezadovoljni su s imigracijom, perspektivom mlade generacije, prekarnošću poslova, nemogućnošću natjecanja s jeftinijim radnom snagom iz Azije ili hvatanja koraka s američkim informatičko-komunikacijskim divovima i američkom *start-up* kulturom. No, ovdje ne želim pisati o tome. Umjesto toga, želim se usredotočiti na dva "prokletstva bogatstva" koje, paradoksalno, razotkriva europski prosperitet.

Migracijski pritisci

Prvo prokletstvo bogatstva ima veze s migracijama. Činjenica da je Europska unija tako prosperitetna i mirna u usporedbi sa svojim istočnim susjedima (Ukrajina, Moldavija, Balkan, Turska),

Branko Milanović, predsjedavajući gostujući profesor ekonomije pri centru za poslijediplomske studije Gradskog sveučilišta u New Yorku (CUNY), a prije toga dugogodišnji glavni ekonomist Svjetske banke. Tekst je izvorno objavljen na autorovom blogu *globalinequality* (v. Milanović, 2018). E-pošta: brmilanovic@gc.cuny.edu.

Tablica 1. Nejednakost dohodaka i bogatstva

Zemlja	Bogatstvo po odrasloj osobi (2011.)	BDP <i>per capita</i>	K/Y omjer (ili β)
Švicarska	540 000	83 000	6,5
Sjedinjene Države	248 000	50 000	5,0
Japan	249 000	46 000	5,4
Kina	21 000	5 600	3,8
Indonezija	12 000	3 600	3,3
Indija	5 500	1 500	3,7

Izvor: Davies, Shorrocks i Rodrigo, 2013.

ali još važnije i u usporedbi s Bliskim istokom i Afrikom, znači da je ona odlična emigracijska destinacija. Dohodovni jaz između "jezgre" Europe, nekadašnjih EU15, i Bliskog istoka nije samo golem, već se i povećao. Danas je zapadnoeuropski BDP *per*

je Afrika kontinent s najvećim očekivanim stopama rasta stanovništva, brojevi potencijalnih migranata mogli se povećati nekoliko puta. Dok je omjer stanovništva između sadašnje subsaharske Afrike i Europske unije 1 milijarda naspram 500 milijuna, za nekih trideset godina, taj će omjer biti 2,2 milijarde naspram 500 milijuna.

No, kao što svatko zna, migracije stvaraju neodržive političke pritiske na europske zemlje. Cijeli je politički sustav u stanju šoku, kao što to oslikavaju vapaji Italiji da su ju europski partneri ostavili samu da se bavi migracijama ili pak odluke Austrije i Mađarske da podignut granične zidove. U Europi gotovo da nema zemlje čiji politički sustav nije uzdrimalo pitanje migracija – pomaci udesno u Švedskoj, Nizozemskoj i Danskoj, ulazak AfD-a u parlament u Njemačkoj, ponovna privlačnost Zlatne zore u Grčkoj.

Dohodovni jaz između "jezgre" Europe, nekadašnjih EU15, i Bliskog istoka nije samo golem, već se i povećao

capita tek malo ispod 40 000 međunarodnih dolara,¹ a u subsaharskoj Africi BDP *per capita* je 3 500, što je jaz od otprilike 11 naprama 1. Godine 1970., BDP *per capita* u Zapadnoj je Europi bio 18 000 G-K \$, a u subsaharskoj Africi 2 600, što je jaz od 7 naprama 1. Budući da, dakle, Afrikanci mogu deset puta povećati svoje dohotke ako migriraju u Europu, teško se možemo čuditi da i usprkos svim preprekama koje je Europa u posljednje vrijeme počela postavljati pred migrante, oni i dalje pristižu. Bili, primjerice, nizozemskom državljaninu bilo svejedno zarađuje li 50 000 eura godišnje u Nizozemskoj ili pak pola milijuna na Novome Zelandu?

Uzevši u obzir veličinu dohodovnog jaza, možemo očekivati da će migracijski pritisci nastaviti istim ili povećanim intenzitetom

Uzevši u obzir veličinu dohodovnog jaza, možemo očekivati da će migracijski pritisci nastaviti istim ili povećanim intenzitetom u barem idućih pedeset ili više godina

tom u barem idućih pedeset ili više godina – čak i ako Afrika u ovom stoljeću počne hvatati korak s Europom, tj. ako počne rast bržom stopom od Europske unije. Ovi pritisci, u smislu broja ljudi koji lupaju na vrata Europe, nisu statični. Budući da

Porast nejednakosti dohodaka i bogatstva

Osim migracija, drugo pitanje koje hrani europsku političku *malaise* je rastuća dohodovna nejednakost, kao i nejednakost bogatstva. Europska nejednakost je također, djelomično, "prokletstvo bogatstva". Bogatstvo zemalja čiji se godišnji dohodak

Bogatstvo zemalja čiji se godišnji dohodak povećava tijekom nekoliko desetljeća ne raste samo razmjerno dohotku, nego i više

povećava tijekom nekoliko desetljeća ne raste samo razmjerno dohotku, nego i više. Ovo je jednostavna posljedica štednje i akumulacije bogatstva. Švicarska nije bogatija od Indije samo u smislu godišnje proizvodnje roba i usluga (omjer između BDP-a *per capita* ove dvije zemlje je prema tržišnim tečajnim razlikama oko 50 naprama 1), već je Švicarska "još bogatija" u smislu bogatstva po odrasloj osobi (omjer je gotovo 100 naprama 1):

Implikacije rastućeg omjera između bogatstva i dohotka uslijed rasta prosperiteta zemalja ukazuju na to da dohodak od kapitala običava brže rasti od BDP-a. Kada je bogatstvo

snažno koncentrirano, kao što je to slučaj u svim bogatim zemljama, povećavanje udjela kapitala u ukupnom *outputu* gotovo automatski vodi do povećanja interpersonalne dohodovne nejednakosti. Jednostavnim rječnikom rečeno – ono što

Migracije stvaraju neodržive političke pritiske na europske zemlje

se događa jest to da se izvor dohotka koji je vrlo nejednako raspodijeljen (profiti, kamate, dividende) brže povećava nego li izvor dohotka koji je manje nejednako raspodijeljen (nadnice). Prema tome, ako sâm proces rasta ima navadu proizvoditi veću nejednakost, jasno je kako su potrebne snažnije mjere za suzbijanje rasta nejednakosti. Međutim, u Europi, kao i u Sjedinjenim Državama, postoji manjak političke volje da se povećaju porezi na visoke dohotke (a možda je u doba globalizacije i potpune mobilnosti kapitala to i teško provesti), da se u mnogim zemljama ponovno uvede oporezivanje nasljedstva ili da se provode politike u korist malih, a ne velikih ulagača. Prema tome, dolazi do paralize u kreiranju javnih politika uslijed političkih previranja.

Zaključak

Kada se zajedno pogledaju ova dva dugoročna trenda – kontinuirani migracijski pritisci i kvaziautomatsko povećanje nejednakosti, odnosno dva problema koja danas truju europsko političko ozračje, te ih se kontrastira s teškoćama u odlučnom kretanju prema njihovom, ne treba nas začuditi kako možemo očekivati nastavak političkih trzavica. One neće nestati za par godina. Niti ima smisla optuživati "populiste" za neodgovornost ili misliti kako su se preferencije ljudi iskrivile zbog "lažnih vijesti". Problemi su stvarni. Zahtijevaju stvarna rješenja.

Bilješka

- 1 Pod međunarodnim dolarima misli se na Geary-Khamis dolar koji je hipotetska valuta temeljena na kupovnoj moći američkog dolara u određenoj vremenskoj točki, na temelju čega su moguće globalne komparativne studije (op. ur.).

Literatura

- Milanović, Branko (2018) Europe's curse of wealth. *globalinequality* 31. svibnja. <http://glineq.blogspot.com/2018/05/europes-curse-of-wealth.html> Pristupljeno 20. lipnja 2018.
- Davies, Jim; Shorrocks, Anthony i Lluberasis, Rodrigo (2013) Credit Suisse Global Wealth Report. https://www.files.ethz.ch/isn/172470/global_wealth_report_2013.pdf Pristupljeno 20. lipnja 2018. ■